

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. — Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Хом'як Іван Миколайович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 31.01.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

Таким чином, теоретичне осмислення змісту навчання за професією бухгалтера дало змогу його науково обґрунтувати для доступного і посилюючого сприйняття матеріалу. При цьому враховано цілі загальної освіти і професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 року // Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні: Закон. Положення. Інструкції: Зб. норм. – прав. актів / Упоряд. Д. О. Горлов, І. В. Шпак. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 232 с.
2. Астахов В. П. Теория бухгалтерского учета. – М.: "Экспертное бюро-М", 1997. – 351 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Част. 1 - Житомир: ЖІТІ, 1996. – 236 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь.ю 1997. – 376 с.
5. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: 2001. – К.: А. С. К., 2001. – 272 с.
6. Довідник кваліфікаційних вимог професій працівників. Випуск 1 "Професії працівників, які є загальними для всіх видів економічної діяльності", розділ 1 "Професії керівників, професіоналів, фахівців та технічних службовців, які є загальними для всіх видів економічної діяльності". – Краматорськ: Центр продуктивності, 1998. – 237 с.
7. Профессиограммы и профессиокарты основных профессий. Кн. 2 / Под ред. В. В. Ерасова - К., 1995. – 224 с.
8. Скаткин М. Н., Краевский В. В. Содержание общего среднего образования. Проблемы и перспективы. – М: Знание, 1981. – 96 с.
9. Стешенко В. В., Тютюнник О. В., Лазаренко Д. А. Изучение основ бухгалтерской деятельности на занятиях трудового обучения // Проблемы трудовой і професійної підготовки: Наук. – метод. зб. / Заг. ред. М. Т. Малюти, В. В. Стешенка – Слов'янськ, СДПІ, 2002. – Вип. 6. – С. 150-152
10. Тхоржевский Д. А. Система трудового обучения. – К.: Рад. шк., 1973. – 151 с.

Одержано редакцією 09.10.2002.

УДК:371.13.036.5

Д. В. СИНГАЇВСЬКИЙ, О. О. БЕЛОШИЦЬКИЙ, В. М. КОВАЛЬОВ

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ НА ОСНОВІ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

В Державних стандартах загальної середньої освіти в Україні (пункт 2.10. Освітня галузь "Технології") зосереджено увагу вчителів трудового навчання, керівників гуртків дитячої технічної творчості, наставників молоді на необхідності формування грамотної, технічно і технологічно обізнаної особистості; виховання творчо мислячого робітника, інтелектуально розвинутого керівника виробництва: "... прищепити навички конструкторської діяльності і вміння розв'язувати творчі задачі". Це налаштовує педагогічні колективи загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів на підготовку молоді до технічно-творчої діяльності.

Для навчання і підготовки такого контингенту працівників необхідно чітко орієнтуватися в особливостях творчих мислительних процесів, знати і розвивати шляхи, форми, методи, принципи технічної творчості, педагогічні та психологічні аспекти її прояву, тощо. Враховуючи те, що конструкторська діяльність ґрунтується на володінні трудовими діями і охоплює повний об'єм знань з матеріалознавства, технологій, які вивчаються на заняттях з трудового навчання, ми будемо розглядати її в контексті організації процесу творчої підготовки, як найбільш сприятливої для розвитку цієї конструкторської діяльності. Більш того, сам процес конструювання доцільно організувати у спеціально облаштованому приміщенні з необхідним устаткуванням, інструментарієм та обладнанням, яким і є приміщення шкільної навчальної майстерні. До того ж вчитель трудового навчання має певні знання та навички організації технічно-конструкторської діяльності учнів.

Але керівництво саме творчою працею школярів далеко не завжди буває достатньо плідним і ефективним. Програмний матеріал засвоюється учнями здебільшого репродуктивним шляхом; навчання на заняттях ґрунтується на основі відтворення, тиражування зразка або аналогу. З метою підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей до керівництва саме творчою працею учнів в процесі занять з трудового навчання, технічних гуртків та факультативів, в навчальний план спеціальності була введена дисципліна "Технічна творчість з методикою гурткової роботи". Вивчаючи основи процесу технічної творчості підлітків, а також методику організації позакласної та позашкільної роботи з учнями в руслі творчого підходу до вирішення технічних проблем, студенти вивчають: основи і місце науково-технічної творчості в суспільному виробництві, її роль для науково-технічного і соціального прогресу, заходи уряду, спрямовані на збереження і примноження творчого потенціалу держави, основні напрямки реалізації змісту позакласної та позашкільної роботи по техніці; основні етапи виконання творчого завдання та результати їх реалізації; основні етапи розвитку технічної творчості учнів; базові характеристики моделювання і конструювання; методи, прийоми, правила моделювання і конструювання, сутність, доцільність і ефективність їх використання; механізми реалізації та тенденції розвитку різних методів пошуку

розв'язувань творчих технічних задач; основні закономірності формоутворення промислових об'єктів і технічних пристроїв; основи кольорознавства; показники ергономічної якості обладнання; організаційні та економічні основи технічної творчості на різних рівнях розвитку; основи раціоналізаторства, винахідництва та патентознавства; зміст діяльності гуртків технічної творчості, основи процесу управління їх роботою; основні методи залучення учнів до науково-конструкторської діяльності; особливості дитячого технічного моделювання, конструювання і методи навчання школярів цим видам творчої діяльності; прийоми конструювання технічних пристроїв; сучасний рівень і шляхи покращення матеріально-технічної бази гурткової роботи; основи створення умов безпечної праці.

Комплекс лабораторно-практичних робіт з даного курсу налаштовує студентів на те, щоб здобути знання практично підкріплювалися наступними вміннями: визначити рівень розвитку технічного та конструкторського мислення учнів; використовувати методи і прийоми розв'язування і складання творчих технічних задач; складати композиції різних видів на основі знань засобів побудови композиції; виконувати перспективні зображення об'єктів за їх ортогональними проєкціями; давати ергономічну оцінку обладнанню; самостійно конструювати моделі технічних об'єктів у відповідності зі змістом роботи гуртка певного профілю; конструювати обладнання, прилади, малогабаритні верстати та пристрої для гуртків технічної творчості; вибирати необхідний конструкційний та оздоблювальний матеріал; розробляти і оформляти технічну документацію на об'єкти технічної творчості; організовувати і проводити масові заходи з технічної творчості; готувати вироби до змагань та виставок.

Основна мета курсу – на основі оволодіння кресленням, як засобом вираження технічної думки і виробничим документом, навчити студентів самостійно конструювати і виготовляти різноманітні вироби і технічні пристрої в конкретній галузі, а також сформувати у майбутніх вчителів і керівників гуртків уміння і навички, які необхідні для керівництва творчою діяльністю учнів в процесі навчальних занять, позакласної та позашкільної роботи по техніці і праці.

При виборі напрямку творчої роботи необхідно врахувати інтерес студентів, а також матеріально-технічну базу навчального закладу. В процесі занять з технічного моделювання та конструювання особливу увагу потрібно приділяти розв'язку задач, які є важливим засобом формування конструкторських знань та умінь студентів.

Кінцевою метою вивчення даного курсу є ґрунтовна теоретична і практична підготовка студентів спеціальності 7.010103 для роботи в якості вчителів ЗОШ за програмою трудового навчання і загальнотехнічних дисциплін і керівників гуртків дитячої технічної творчості.

Вивчення даного курсу студентами інженерно-педагогічних спеціальностей дозволить їм значно ефективніше і продуктивніше залучати учнів до проблемно-пошукової діяльності, до організації і реалізації технічного експерименту, до вирішення творчих технічних задач різного змісту і ступені складності; а також сприятиме підвищенню власного рівня усвідомлення, вивчення і використання існуючих методів пошуку розв'язувань творчих технічних задач.

Другою складовою проблеми залучення учнів до творчої технічної діяльності є науково-методичне забезпечення такого виду робіт як: розробка реальних планів, програм, методичне, матеріально-технічне забезпечення занять технічної творчості, моральне та матеріальне заохочення підлітків до творчої діяльності.

На основі вимог держстандарту та вивчення і узагальнення накопиченого в Україні та за її межами досвіду підготовки учнів до творчої трудової діяльності, члени лабораторії трудової підготовки та політехнічної творчості Інституту педагогіки АПН України розробили орієнтовну програму “Конструювання техніки”, що є однією з декількох профільних програм для старшокласників, яким надається можливість освоїти один з профілів для подальшої трудової діяльності.

Створення цієї програми, як і програм з інших профілів, мало на меті наблизити зміст навчального предмету до вимог часу і запитів старшокласників при обранні майбутньої професії і здобутті спеціальності. Це стало особливо актуально в зв'язку зі створенням ринку праці і постійним зростанням вимог до працівника, як до спеціаліста, фахівця високої кваліфікації.

Вчителям, які будуть працювати за профільними програмами, зокрема “Конструювання техніки”, надається можливість залучити свій власний творчий потенціал з метою обрання методів та прийомів проведення занять і змісту програм у відповідності до своїх знань, обладнання шкільних навчально-виробничих майстерень, запитів міста, району, області. Це допоможе вирішити питання матеріального забезпечення занять і надасть їм високого мотиву значущості учнівської праці.

Перехід на багатопрофільні програми надасть можливість конкретній школі вибрати той профіль трудової підготовки старшокласників, який найбільш підходить до стратегічного напрямку обраного школою, а підготовка випускників до трудової діяльності залишиться за прерогативою школи і посилить відповідальність подальший самостійний шлях її вихованців.

Профіль “Конструювання техніки” доцільно обирати колективам тих шкіл де вивчаються основи технічних професій. Його рекомендується обирати і спеціалізованим школам математиків, фізиків, технічним ліцеям. Можуть цей профіль реалізовувати і у звичайних загальноосвітніх школах, для освоєння трудових професій.

Орієнтовна програма даного профілю побудована на загально визначених принципах організації дитячої технічної творчості. На відміну від дорослої технічної творчості, де домінує суспільна значущість, в дитячій технічній творчості не обов'язково передбачається такий кінцевий результат. Тут головне – суб'єктивна новизна. Хоча таке твердження не є цілком правомірним, бо підтверджується тим, що школярі часто-густо отримують як індивідуальні так і колективні свідоцтва про винаходи або раціоналізаторські пропозиції. Про це свідчать багатотомні добірки спеціалізованих періодичних видань – “Юний технік”, “Моделіст-конструктор”, тощо.

Вчителю трудового навчання, який реалізовуватиме розроблений нами план за профілем “Конструювання техніки” необхідно пам'ятати, що задатки творчих здібностей притаманні кожній фізіологічно здоровій дитині. Різницю складає лише щабель досягнень кожним індивідумом і його соціальна значущість. Доведено психологами і те, що розвивати творчі здібності обов'язково потрібно з дитячого віку. І якщо вчасно не розпочати цей процес, то дитині буде нанесено шкоду, а відновлення творчого потенціалу в старшому віці ускладнюється.

Педагогічною наукою визначено шляхи розвитку технічно-творчих здібностей, які виявляються в процесі залучення школярів до процесу творення /раціоналізація, винахідництво, конструювання, моделювання/. Це також підтверджено результатами роботи з дітьми у позашкільних закладах природничо-технічного профілю.

Виділяючи педагогічний аспект у визначенні технічної творчості дітей, науковці зосереджують увагу на самому понятті “новизни”, яке проявляється індивідуально для кожної дитини. Хоча доведено, що творчий трудовий процес дитини і дорослого має дуже схожу фізіолого-психологічну основу, зазначимо, що самостійно школярі не ставлять собі за кінцеву мету розвиток здібностей технічної творчості: коли учень працює над конструюванням об'єкту – творчість стає засобом педагогічного процесу. Метою в цьому випадку виступає – розвиток здібностей школяра.

Науковці визначили і окресли певні межі потенціалу, який характерно притаманний кожній творчій особистості. Це групи показників, що вказують на її характер, темперамент, волю, емоції, інтелектуальний розвиток та ін.

Зазвичай “структуру” творчої особистості неможливо точно окреслити лише тільки обмеженою кількістю показників, але вчитель має на них орієнтуватися у своїй роботі, де учні знайомляться з різноманітними матеріалами, інструментами, технологічними процесами, об'єктами техніки, технологічними прийомами роботи з інструментами, виготовляють різні за призначенням і ступенем складності об'єкти.

Арсенал технічно-технологічних знань і вмінь, отриманих учнем на попередніх етапах, дозволяє йому почати конструювання задуманих особисто об'єктів техніки, або запропонованих чи замовлених. Якщо об'єкт складний і його виготовлення в шкільній майстернях неможливе, або не має можливості забезпечити трудовий процес потрібними матеріалами, то він може бути виконаний методом теоретичного проектування з макетуванням. Метод проекту передбачає виготовлення складного об'єкту через теоретичні розрахунки, виготовлення ескізів, технічних малюнків, креслень зі специфікацією і написанням реферату про технічний об'єкт за вказаним вчителем зразком. Обидва варіанти мають бути логічно завершеними – захист виконаної роботи.

Виходячи з того, на що саме спрямовані творчі пошуки учня в процесі його трудової діяльності при конструюванні техніки, проблемні ситуації технічного змісту поєднують в собі: вдосконалення виробу чи знаряддя праці шляхом зміни взаємного розташування окремих його частин; те ж саме, шляхом заміни окремих деталей; заміни окремих вузлів; використання додаткових деталей чи вузлів; розробка додаткових пристроїв або конструкції виробу, які змінюють його функціональне призначення.

Враховуючи індивідуальні можливості учня (рівень його знань, прихильність до якогось виду техніки), та можливості матеріального забезпечення виконання програми, вчитель може запропонувати виготовлення технічного об'єкту способом макетування, але з обов'язковим виконанням теоретичних викладок (за умов використання методу проекту при виготовленні складного об'єкту). При цьому можуть застосовуватися такі варіанти завдань: за зразком; за технічним рисунком; за ескізом; за кресленням; за технічними умовами сформульованими вчителем.

Виготовляючи моделі технічних об'єктів за технічними умовами, учні визначають: а) будову технічного об'єкту; б) його функціональне призначення; в) функціональне призначення його складових частин; г) вибирають необхідні, з наявних, деталі, вузли, агрегати; д) уточнюють конструкцію з врахуванням матеріальних можливостей та наявних деталей; е) встановлюють зв'язок між деталями конструкції; ж) збирають вузли або конструкції в цілому.

Використовуючи власноруч виготовлені деталі, або добираючи їх з готових наявних, учні крім того: 1) розробляють форму і добирають матеріал для окремих деталей; 2) виконують графічне зображення; 3) роблять досліди по випробуванню їх на міцність, твердість, пружність; визначають середовище та навантаження, здатність протистояти зношенню та ін.; 4) планують технологію виготовлення, враховуючи умови попереднього пункту; 5) роблять розрахунки з допомогою вчителів

(трудового навчання, фізики, математики); 6) виготовляють деталі; 7) обирають рушійну силу і її передачу відповідно до зроблених розрахунків.

Конструюючи реальні об'єкти техніки, учні знайомляться з принципами й правилами конструювання.

Принципи конструювання являють собою найбільш загальні вимоги до технічних об'єктів і процесів їх виготовлення. Безумовно, що основною вимогою до будь-якого виробу, незалежно від галузі його застосування, є відповідність його призначенню. Крім того, конструктор прагне щоб технічний об'єкт був якомога дешевшим, мінімально матеріалоємним і енергоємним, відповідав ергономічним і екологічним вимогам, мав прийнятний естетичний вигляд, характеризувався високою надійністю і ремонтпридатністю.

Правила конструювання – це більш особливі вимоги до технічних об'єктів і процесів їх виготовлення і учнів вони стосуються опосередковано. Працюючи над конструкцією виробу, конструктор обов'язково виходить з певних умов його експлуатації. У зв'язку з цим конструкція виробу і документація на його виготовлення розробляється з урахуванням специфіки даного конкретного підприємства. Впливає на конструкцію виробу і програма його випуску. Конструкторська документація розробляється також із врахуванням виробничої бази підприємства, де буде виготовлятися виріб. Конструктор має врахувати наявність та ступінь готовності обладнання, устаткування, кадрове забезпечення. Неодмінним правилом при конструюванні є те, що виготовлений виріб повинен відповідати вимогам стандартів, технічних умов, правил, інструкцій і норм. Серед правил конструювання чільне місце посідає уніфікація виробу, яка дозволяє зробити його більш експлуатаційно- та ремонтпридатним.

Організуючи конструкторську діяльність учнів, учитель повинен орієнтуватися на виконання наступних першочергових завдань: 1) удосконалення сформованих технологічних умінь; 2) розвиток навичок складання та читання технічних документів; 3) виховання звички дотримуватися технічної дисципліни; 4) удосконалення уміння планувати свої дії; 5) розвиток умінь аналізувати конструкцію технічних об'єктів; 6) закріплення знань з елементів машинознавства; 7) набуття уміння виконувати найпростіші розрахунки в процесі конструювання; 8) формування умінь знаходити і ліквідувати несправності в об'єктах конструювання; 9) набуття знань про способи розв'язання типових технічних задач.

Можливість ефективного розвитку творчих технічних здібностей учнів є творча побудова навчально-виховного процесу, відповідно до наведених нижче педагогічних умов організації їх трудової діяльності.

1. Творча діяльність учнів і процес конструювання розпочинається лише після усвідомлення ними, того, що конструювання це не лише виготовлення моделей і об'єктів техніки, а і дослідження, випробування, розрахунки, робота з літературою, вміння креслити і робота з інструментами.
2. Учні включаються в плідну творчу діяльність в тому випадку, коли їм необхідно вирішити проблему сформульовану самостійно, або до вподоби запропонована вчителем.
3. Творча діяльність учнів обов'язково спирається на наявні у них знання, які доповнюються у процесі цієї діяльності.
4. Розвиток творчих технічних здібностей учнів базується на врахуванні їх технічних інтересів та інтелектуальних можливостей.
5. Пропагування творчого підходу до розв'язання технічних проблем і спрямована на розв'язання творчих технічних задач агітація сприяє відриву учнівського мислення від наявного у них стереотипу.
6. Ефективність розвитку технічних здібностей учнів значною мірою визначається рівнем їх зацікавленості технічними ідеями.

З метою підвищення ефективності конструкторської діяльності пропонуємо вчителю скористатися у своїй практичній роботі з учнями таким ефективним методом розв'язання творчих технічних задач, як метод АРВЗ (алгоритм розв'язування винахідницьких задач). Він легко засвоюється учнями, характеризується достатньою продуктивністю і може бути легко перенесений в будь-яку галузь людської практики.

Серед організаційних форм розв'язання творчих технічних задач заслуговують на увагу такі:

1. Колективна. При застосуванні багатоетапної конструкторської задачі (група учнів працює над однією проблемою, кожний при цьому відповідає за певну частину роботи).
2. Індивідуальна (кожен учень працює над своєю проблемою).
3. Фронтальна (всі учні й кожен зокрема працюють над загальним для класу завданням).

При підведенні підсумків і виставленні оцінок за творчі роботи вчитель бере до уваги: складність технічно-творчого завдання; оригінальність творчого розв'язання задачі; адекватність запропонованого розв'язку кінцевій меті; самостійність виконання завдання; індивідуальні можливості учня; винахідництво і ініціативність при вирішенні проблеми.

При підготовці до занять бажано попередньо скласти темник тих об'єктів конструювання, що потрібні для школи, пришкольної території, для дому, дачі, фермерського господарства чи власної садиби та ін. При подальшому навчанні подібний темник скласти з урахування пропозицій та з використанням ідей самих школярів.

Як приклад можна навести такі об'єкти: з старого домашнього електропідлогонатирача зробити електрокосарку, електророзпушувач ґрунту, електропилку, електрорубанок, картопличестку, шинковку для капусти та ін. Маючи старий редуктор зробити вітроелектростанцію, підйомник, переправу через річку, млин, м'язомобіль. Бажано дати школярам і самим поміркувати над тим як найефективніше використати природні ресурси вітру, сонця, води для: села, містечка, садиби, фермерського господарства, школи, теплиці.

Виходячи з матеріальних можливостей шкільної майстерні, кабінету фізики і захоплень учнів радіоелектронікою можна запропонувати об'єкти конструювання виконані на їх основі. Можливе конструювання і діючих моделей техніки, які бажано доповнити своєю фантазією, задумом. Корисно ставити перед ними і такі технічні завдання: розробити конструкцію вулканізатора з старої праски, тенів. Розробити проект, щоб відкриваючи хвіртку в резервуар накачувалася вода для зрошення присадибної ділянки. Реальний поштовх для знаходження об'єктів конструювання можуть надати журнальні підшивки.

Вчителю трудового навчання слід пам'ятати, що при роботі з програмою “Конструювання техніки” він може пропонувати учням які завгодно об'єкти для конструювання, від простих вдосконалень ручної техніки і моделювання до більш складних, але й цікавих. Автори проекту програми будуть вдячні усім хто надасть практичні поради до вдосконалення програми “Конструювання техніки” і візьметься з нового навчального року за її експериментальну апробацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтшуллер Г.С. Алгоритм изобретения. – М.: Московский рабочий, – 1973.
2. Андрианов П.Н. Дидактические основы развития технического творчества в трудовом обучении учащихся городской школы. – М.: Изд-во: АПН СССР, – 1976.
3. Техническое моделирование и конструирование. /Под. Ред. В.В. Колотилова и др. – М.: Просвещение, – 1983.

Одержано редакцією 15.10.2002.

УДК: 378.012

О.В. ВАЩУК

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ

Потреби сучасного суспільства зобов'язують навчальні заклади впроваджувати найбільш ефективні засоби, що сприяють підвищенню рівня знань. Використання комп'ютерних технологій надає величезних можливостей удосконалення навчального процесу.

З метою перевірки рівня активізації пізнавальної діяльності учнів 5-7 класів при використанні комп'ютерної навчальної програми “Майстер” був проведений аналіз результатів її впровадження на базі загальноосвітніх шкіл м. Бердянська. У процесі вивчення результатів використання комп'ютерної програми розв'язувалися такі завдання: *визначення початкового рівня знань учнів 5-7 класів стосовно навчальної програми шкільного курсу трудового навчання; розробка методики формування знань учнів 5-7 класів на уроках трудового навчання при використанні засобів НІТ; визначення кінцевого рівня знань учнів 5-7 класів в обсязі Програми для середніх закладів освіти з предмету “Трудове навчання”; визначення впливу комп'ютерної навчальної програми на рівень активізації пізнавальної діяльності учнів основної школи.*

У педагогічних дослідженнях одним із найбільш складних питань є питання про критерії результативності й ефективності дослідної роботи. Загальноприйнятим і найбільш часто вживаним критерієм результативності дослідження є рівень знань школярів. Тому рівень підвищення знань учнів визначався за результатами виконаних практичних завдань через час та точність їх виконання. Оскільки пізнавальну діяльність треба розглядати в розвитку, то для пошуку критеріїв оцінювання впливу запровадженої у навчальний процес комп'ютерних технологій на особливості активізації пізнавальної діяльності учнів (наочність, емоційність, самостійна та індивідуальна робота учнів, а також рефлексія власних дій) служать такі характеристики: *1) організація активної пізнавальної діяльності учнів при використанні комп'ютерних технологій; 2) формування наочних образів на основі індивідуальних завдань і позитивних емоцій; 3) вміння здійснювати управління комп'ютерною навчальною програмою; 4) досягнення учнями результатів на всіх стадіях навчання на основі засобів інформаційних технологій.*

На уроках, де впроваджувалася комп'ютерна навчальна програма “Майстер”, вчителем організовувалося усвідомлене закріплення теоретичних знань, видів діяльності, що спонукало учнів до активного і творчого осмислення навчального матеріалу. З метою визначення початкового рівня знань учнів 5-7 класів в обсязі навчальної програми шкільного курсу трудового навчання був проведений контрольний зріз знань для контрольних та експериментальних груп. Для цього були підготовлені завдання, зміст яких відповідав вимогам Програми з трудового навчання для середніх загальноосвітніх шкіл. Питання і завдання були підбрані у відповідності до критеріїв продуктивності пізнавальної діяльності учнів, серед яких: 1)

ЗМІСТ

Вступне слово	3
1. Гавриш Н.В. Педагогічний погляд на дитячу творчість як явище культури.....	4
2. Воробйов А.М. Місце соціокультурних чинників в українській ментальності	8
3. Главінська О.Д. Усвідомлення дитиною своєї суб'єктності як необхідна умова формування адекватної самооцінки	14
4. Івашкевич Е.З. Психологічне обґрунтування діалогічності пізнавальної діяльності як комунікативного процесу	19
5. Савуляк В.О. Психосоціальні фактори наркотичної залежності.....	24
6. Безлюдна В.І. Актуалізація комунікативної потреби у дітей дошкільного віку.....	29
7. Янцур Л.А., Верусь Н.С. Психолого-педагогічні умови формування зображувальної діяльності у дітей третього року життя	36
8. Косарева О.І. Психолого-педагогічні особливості конфліктів дошкільників з батьками в сім'ї.....	39
9. Корчакова Н.В. Усвідомлення молодшими школярами сутності презентаційної ситуації та власних самопрезентаційних намірів.....	42
10. Одолінський В.Г. До проблеми соціалізації молодших школярів.....	46
11. Рудюк О.В. До проблеми внутрішньоособистісного конфлікту у юнаків в ситуації соціальної депривації 48	
12. Михальчук Н.О. Психологічні аспекти проведення дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови в середній школі.....	53
13. Цуканова М.С. Основні аспекти проблеми психічних кризових станів, які виникають у неповнолітніх засуджених під час відбування покарання.....	55
14. Середюк Л.А. Розширення сфери діяльності та самодіяльності учнів, як умова оптимізації самовираження старшокласників.....	58
15. Наумчук Г.І. Педагогічні умови національного виховання дітей в сім'ї.....	62
16. Харламенко В.Б. Професійна орієнтація учнівської молоді як соціально-педагогічна проблема	66
17. Мельник О.В. Зміст і структура профконсультаційної роботи із школярами.....	70
18. Капустіна О.В. Методика професійного самовизначення Д.Голланда.....	74
19. Рудницька Н.Ю. Методи вивчення краєзнавчого матеріалу учнями шкіл Волині (1917-1932 рр.)	79
20. Шарапова Т.М. Методика застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень школярів при вивченні курсу "Екологія".....	81
21. Кільдеров Д.Е. Уявні просторові перетворення як основа оперування динамічними образами об'ємних предметів	87
22. Ковбаса Ю.М. Вимоги до змісту навчання основам бухгалтерського обліку у 10-11-х класах середніх загальноосвітніх закладів	91
23. Сингаївський Д.В., Белошицький О.О., Ковальов В.М. Оновлення змісту трудової підготовки молоді на основі технічної творчості	94
24. Ващук О.В. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі учнів 5-7 класів.....	98
25. Хоронжевський О.М. Формування гігієнічної культури у школярів основної школи в процесі трудового навчання – запорука профілактики професійних захворювань	103
26. Онишко Н.П. Школи з альтернативною формою навчання у системі освіти Німеччини.....	105
27. Якимчук С.Н. Музичне мистецтво як один із провідних засобів виховання особистості	110
28. Левківський М.В. Історико-педагогічне краєзнавство у формуванні компетентності майбутнього вчителя 112	
29. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами	116
30. Бородіна К.І., Кмець А.М. Структура екологічної свідомості студентів педагогічного вузу.....	120
31. Герман Н.В. Проблеми професійної підготовки вчителя в процесі вивчення дисципліни „Безпека життєдіяльності людини”	123
32. Козяр М.М., Янцур М.С., Хомяк О.Л. Деякі аспекти методичного забезпечення процесу вивчення машинної графіки у вищій школі.....	126
33. Джеджула О.М. Попередні умови побудови моделі графічної діяльності студента.....	131
34. Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Система контролю знань студентів з інженерної графіки 133	
35. Черуха Н.В. Індивідуалізація процесу навчання іноземних мов для спеціальних цілей: сутність, особливості, сучасні проблеми	137
36. Янцур М.С., Войтко А.І. Використання модульно-рейтингової системи навчання в підготовці майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями	140
37. Осницька Т.Р. Педагогічні ідеї духовно-морального виховання учнівської та студентської молоді в педагогічній спадщині С.Я. Дем'янчука	146

38. Яковенко Л.П. Художнє мислення: зміст, структура, проблеми формування засобами музичного мистецтва	148
39. Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. Красномовство – мистецтво формування риторичної культури особистості в умовах вищої школи.....	152
40. Савчин Л.М. Культурологічні концепції та їх реалізація в системі вищої освіти	155
41. Станіславська К.І. Про деякі аспекти розвитку музичного сприймання студентів режисерських спеціалізацій	159
42. Ярмачук Т.М. Формування у студентів вмій та навичок виконання творів французьких клавесиністів	163
43. Піддубник В.Г. Розвиток професійних умінь і навичок студентів на уроках хорового сольфеджіо	167
44. Тарчинська Ю.Г. Проблема формування навичок виразного виконання в аспекті розвитку техніки гри на фортепіано	168
45. Сверлюк Я.В. Психолого-педагогічні основи керування оркестровим колективом	173
46. Димченко С.С. Педагогічна і диригентська спадщина М.Малька в історичному часі української музичної культури.....	175
47. Сіончук О.В. Формування художніх цінностей особистості засобами музичного мистецтва	180
48. Скільська Л.І. Специфічні особливості роботи з дитячим хоровим колективом.....	182
49. Гаврилова Г.П. Громадянське виховання молоді засобами народознавства на матеріалі української літератури	185
50. Чичановська Н.Ф. Художньо-творчий розвиток учнівської молоді Рівненщини в умовах національного відродження.....	189
Відомості про авторів	192

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.12.2002 р. Підписано до друку 31.01.2003 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 27,96. Обл. вид. арк. 28,38. Замовлення № 17/1. Тираж 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. —
Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20